

ҒТАР 16.41.25

Ғылыми мақала

Ж.Б. Қажығалиева, А.Е. Оңғарбаева, Ж.Б. Қдыралиева

«Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ,

Алматы, Қазақстан

(E-mail: Kazhigaliyeva_zh@cep.nis.edu.kz)

**Тарих сабағында «Диуани лұғат ит-түрк» сөздігін
CLIL технологиясын қолданып зерттеу мүмкіндігі**

Аңдатпа. Мақалада Қазақстан тарихын оқытуда тарихи дереккөздерді пайдаланудың маңыздылығы қарастырылып, мемлекеттік стандарттарда көрсетілген концептуалды негіздерге назар аударылады. Бұл стандарттар оқушылардың сыни ойлауы мен талдау дағдыларын дамытуға бағытталған. Мақалада Назарбаев Зияткерлік мектептерінде қолданылатын оқыту әдістері, соның ішінде тіл мен пәнді оқытуды біріктіретін CLIL қарастырылады. Махмұт Қашқаридың «Дивани лұғат ит-түркі» сияқты шынайы материалдармен жұмыс істеуге ерекше мән беріледі. Материалдарды студенттердің тілді меңгеру деңгейіне бейімдеудің маңыздылығы атап өтіледі, өйткені бұл тарихи контекстті тереңірек түсінуге ықпал етеді және тіл дағдыларын арттырады. Авторлар «Дивани лұғат ит-түрк» сөздігімен айналысу ұлттық құндылықтарға деген құрметке тәрбиелеп, оқушылардың өз ұлтының тарихына деген қызығушылығы мен бағасын арттыратынын атап көрсетеді.

Түйін сөздер: тарих, дереккөз, түпнұсқа, CLIL технологиясы, пәндік-тілдік тәсіл

DOI:

Түсті: 13.08.2024; Мақұлданды: 19.09.2024; Онлайн қолжетімді: 5.12.2024.

Түрлі тарихи дереккөздер мен құжаттарды зерттеу – тарих пәнін оқыту мақсатына жетудің маңызды шарттарының бірі.

Қазақстан Республикасы Мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім беру стардарты бойынша «Қазақстан тарихы» пәнін оқытудың тұжырымдамалық негіздерінде «Қазақстан тарихы» пәнінің міндеттері нақтыланған. Олардың ішінде «Ежелгі және ортағасырлық кезеңдердегі Ұлы Дала өркениеті тарихын оқытуға басымдық беру» міндеті бойынша: «Қазақстан тарихы» пәнін оқыту барысында Қазақстанның тарихи дамуында орын алған негізгі оқиғалары, құбылыстары мен процестердің мәні туралы түсінік қалыптастыру, жан-жақты тарихи деректердің айғақтары негізінде дәлелді пайымдау, ойлау дағдыларын дамыту» дағдылары анық көрсетілген [1;13]. Мектепте тарих пәндерін оқытудың әлемдік және отындық тәжірибесін зерделеу барысында «дәлелді ғылыми деректер мен шынайы дереккөздерден алынған тарихи деректерге негізделген ұлттық тарихты қамту» [2] әр халықтың ұлттық рухани мұраларын дәріптеп қана қоймай, жас ұрпақтың өз ұлтына деген құрметі мен сүйіспеншілігін арттыруды көздейді. Дереккөздерді талдау өзара сабақтас бірқатар міндеттерді жүзеге асыруға мүмкіндік береді, атап айтсақ, неғұрлым терең білімді қалыптастыру, оны нақтылау және тереңдету, зерттелетін мәселелерді көркемдеп көрсету, теориялық ұстанымдар мен идеяларды дәлелдеу; оқушылардың ой-өрісін дамыту, өз бетінше оқыту, дұрыс қорытындылар мен жалпылаулар жасау; оқушылардың бағалау белсенділігін, танымдық мүмкіндіктерін қалыптастыру. «Қазақстан тарихы» пәнін оқытуда тарихи деректерді талдау, дәлелді пайымдау, гипотезаларды ұсыну, зерттеу сұрақтарын құрастыру,

деректерді әртүрлі көзқарастарды салыстыру, нәтижелер мен қорытындыларды шығару дағдыларын қалыптастыруға басымдық беріледі.

«Назарбаев Зияткерлік мектептері» аясында әзірленген «Қазақстан тарихы» пәні бойынша оқу бағдаламасы (NIS-Programme) түсіндірмелі-иллюстративті (мұғалімнің ақпаратты ауызша баяндауы, деректі және көркем мәтіндерді көрсету, т.б.) және репродуктивті әдістерден бас тартып, белгілі бір дағдылар, атап айтсақ, дереккөздер мен пікірлерді талдап, сыни бағалай білу, тарихи білімді нақты тәжірибеде жобалау, тарихи процестердің заңдылықтарын білу дағдыларын қалыптастыруды көздейді. Бағдарлама бойынша тарих сабағын ұйымдастырудың міндетті талабы – талдау, зерттеу және сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын дамытуға ықпал ететін белсенді және интерактивті оқыту әдістерін пайдалану.

Бағдарлама авторлары: «Тарих сабағында белсенді оқыту – бұл ең алдымен оқу материалын меңгеру процесіне оқушылардың белсенді қатысуы. Бұл жаттау емес, оқу. Оқушы мұғалім ұсынатын оқу іс-әрекетінің әртүрлі түрлері арқылы өз бетінше ақпарат алып, белгілі бір тарихи оқиғаларды, құбылыстарды, процестерді талдап, түсіндіреді, өзіндік дәлелді бағасын береді», – деп Қазақстан тарихын оқытудың қазіргі трендін атап көрсетеді [3].

NIS-Programme оқу процесінде тек даталар мен оқиғаларды жаттаумен шектелмей, түп-дереккөздерді түсіну, талдау және сараптау арқылы тарихи білімдерді қалыптастыру, оқиғаларды әртүрлі көзқарастардан түсіндіруді үйрену және тарихи дәлелдер мен тарихи идеялар арасындағы байланысты түсіну арқылы сапалы білім беруді мақсат етеді.

«Қазақстан тарихы» пәнінің оқу мақсаттары тарихи ойлаудың базалық дағдыларын қалыптастыруға негізделген, солардың бірегейі – тарихи дереккөздерді интерпретациялау. Тарихи дереккөздер – тарихи процесті тікелей көрсететін, фактілер мен орындалған оқиғаларды дәл бейнелейтін құжат. Тарихи дереккөздермен жұмыс жасау барысында білім алушылар тек қана пәндік материалды ғана емес, зерттеу үдерістері, дағдылар және біліктермен байланысты әдістерді де игереді. Мәселен, материалдарды жинау мен реттеу әдістері, сұрақтарды құрастыру және дереккөздермен жұмыс жасау процесінде мәселені қоя білу білігі, сәйкестендіру әдістері мен дереккөздерді сыни бағалауы, зерттеу жоспарларын әзірлеу, материалдарды жинақтау және нәтижелерді тексеру және т.б.

Біз осы Назарбаев Зияткерлік мектептерінде NIS-Programme аясында «Махмұт Қашқаридың «Диуани лұғат ит-түрк» атты түркі тілдерінің тұңғыш энциклопедиялық сөздігімен «Қазақтан тарихы» пәні сабағында тарихи дереккөз ретінде жұмыс ұйымдастыру тәжірибемізбен бөліскелі отырмыз.

Махмұт Қашқари туралы ақпарат алғаш 7 сыныпта «Қазақ хандығының XVI – XVII ғасырлардағы дамуы» атты бөлімде «Түркі мәдениетінің әлем өркениеті дамуына қосқан үлесі қандай?» деген мәселе аясында сол кезеңнің көрнекті қайраткерлерінің еңбегін зерттеуге арнайы оқу мақсаты құрылған. Мақсат «7.2.2.4 – түркі кезеңіндегі қоғамды бейнелеуде Махмұд Қашғари, Жүсіп Баласағұн және Қожа Ахмет Яссауи еңбектерінің тарихи құндылығын түсіндіру» деп аталады [4; 2].

Сөздікті тарихи мұра ретінде зерттеу барысында оқушының сөйлеу дағдылары мен грамматикалық дағдыларын дамытудың маңызы зор. Әсіресе түпнұсқамен жұмыс істеу оқушының қазақ тіліне деген қызығушылықтарын арттыра түсетінін сөзсіз. Назарбаев Зияткерлік мектептерінде «Қазақстан тарихы» пәні тек қазақ тілінде ғана оқытылады. Сонымен қатар пәнді оқытуда «бір пән – бір тіл» қағидаты қатаң сақталады, ашып айтсақ, Қазақстан тарихы сабағында қазақ тілінен басқа тіл мүлдем қолданылмайды. Аудармасы да берілмейді. Сондықтан да оқытудың CLIL технологиясы кеңінен қолданылып келеді. CLIL (Content and Language Integrated Learning), яғни кіріктірілген пәндік-тілдік тәсілдің мақсаты – пән мазмұны арқылы тілдік дағдыларды жетілдіру. CLIL материалдық мазмұн мен тіл үйрену арасындағы теңгерімді талап етеді, онда тіл мазмұнды оқыту

құралы ретінде пайдаланылады, ал мазмұн, өз кезегінде, тіл үйрену үшін ресурс ретінде қолданылады [5; 2]. Сондықтан да түпнұсқамен жұмыс барысында тапсырмаларды оқушының тілді меңгеру деңгейін және әлеуетін ашу мүмкіндіктерін жан-жақты зерделей отырып құру қажет болады. Тапсырмалардың қай қайсы да оқушының тілдік дағдыларын дамытуға бағытталады. Орыс сыныптарына түпдеректер бейімделіп ұсынылады. Ашып айтсақ, оқушының тілді меңгеру деңгейін және сөздік қорын ескере отырып, мұғалім мәтінді тарихи маңызын жоймай, қысқартады да, түпнұсқамен жұмыс жүргізу дағдысын дамытуға қолдау көрсетеді.

Мәселен, тапсырмаларды тіл білімінің түрлі салаларына қатысты топтық жұмыс ретінде ұйымдастыруға болады. Бұл қазақ тілі сабағында алған білімдерін тарих сабағында бекітуіне мүмкіндік береді.

Тілдік тапсырма. Сөздіктегі қолданылған әріптер туралы автордың (М. Қашқари) пікірін зерделе. Қазіргі қазақ тіліндегі төл дыбыстарға салыстырмалы сипаттама бер. Кестеге түсір.

Үзінді:

«Күллі түрік тілдерінде қолданылатын негізгі әріптер он сегіз. Түрік жазуында сол әріптер қолданылады. Бұл әріптер төмендегі сөздерге жинақталған: Айырып көрсеткенде мынадай болады. Бұл әріптердің арабшадағы әріптеріне ұқсас рет тәртібі бар. Бұл негізгі әріптерден басқа, жазуда жоқ, ауызша қолданылатын, негізгі әріптердің қатарына қоса алмайтын және жеті әріп бар. Түрік тілдері бұларсыз оқылмайды. Бұлар: қатаң «<-« (п)» әріп; арабша «£ (ж)» әріп – бұл әріптер түрікше де аз қолданылады; (з)» мен «t (ш)» аралығында шығатын «J (ж)» әріп; арабша «j» (ф)» әріп; нүктелі «(г)» әріп; «J (қ)» мен «\$» (к)» аралығындағы ұяң, жұмсақ «j» әріп «(н)» мен «(г)» аралығындағы және «(н)» мен «J (к)» аралығында пайда болатын «(ң)» әріп. Бұл әріпті дауыстап айтуға түріктерден басқалар қиналады» [6; 6].

Сұрақтар:

1. Неліктен М. Қашқари сөздікте қолданылатын әріптерге түсініктеме берді деп ойлайсың?
2. Сөздікте қолданылатын әріптерді араб әрпімен салыстыруының себебі неде?
3. Үзіндіде берілген түсініктеме қай саланың мамандары үшін маңызды?

«Диуани лұғат-ит-түрк» сөздігіндегі М. Қашқаридың пайымы	Қазіргі қазақ тілінің дыбыстық жүйесі	Менің пайымым
Күллі түркі тілінде – 18 әріп бар. Ауызша қолданылатын – 7 әріп бар.	Қазіргі қазақ тілінде 38 дыбыс бар. Оның ішінде қазақтың төл дыбыстары – 9.	

Пәндік-тілдік тапсырма. 7-сыныптың «Қазақстан тарихы» пәні бойынша «7.3.1.2 – VI–IX ғасырлардағы мемлекеттердің даму ерекшеліктерін түсіндіріп, олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтау» деген мақсатты ашу мақсатында: ««Оғыз» сөзі көне түркі ескерткіштерінде кездеседі. Махмұт Қашғари, әл-Марвази еңбектерінде де оғыз тайпаларының атаулары берілген» – деп, Махмұт Қашқаридың сөздігіне сілтеме жасалған [7; 28]. Оғыз тайпасы туралы бірнеше деректерді салыстырып, оқушының өздігінен шешім қабылдауы үшін үзінді немесе сөздіктің кирилл қарпіне тәржімаланған электронды нұсқасын ұсынуға болады.

«Түріктер тегінен жиырма тайпалы. Мен бұлардың түп-тамырлары мен ана тараптарын жаздым. Ру-аймақтарын тастадым. Кісілерде оғыз түрікмендерінің білуге ықтияр болғандықтары үшін, солардың ұрықтарын (ұрпақ), малдарына басатын таңбаларын

да көрсеттім. Мұсылман болсын, болмасын мейілі, Рұм өлкесі жанынан Күншығысқа қарай кеткен рет бойынша, біртіндеп, шығыстағы тайпалардың орналасқан жайларын көрсетіп өттім.

Рұм өлкесіне бәрінен жақын орналасқан тайпа бешенек; одан қалса қыпшақ, оғыз, иемек, башғырт, басмыл, қай, набақу, татар, содан қырғыз тараптары. Қырғыздар Шынға жақын жайласқан. Бұл тайпалардың барлығы Рұм өлкесі жанынан шығысқа қарай осы ретпен созылып жатыр.

Содан шігіл, тохсы, иагма, ұғрақ, жарұқ, жомыл, ұйғыр, таңғұт, қытай. Қытай өлкесі «Шын» деп аталады. Одан кейін табғаш, оны «Маиын» дейді. Бұл тайпалар Жәнұп пен Шимал арасында тұр. Олардың орналасқан орындарын осы шеңберлі картада бір-бірлеп көрсеттім» [6; 22.].

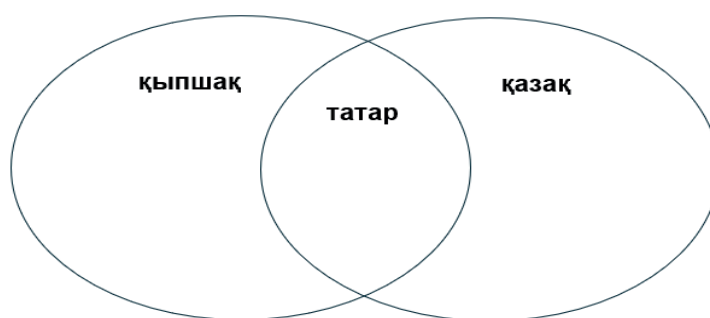
Үзінді бойынша берілетін сұрақтар:

1. Бұл деректің авторы туралы сіздерге не белгілі?
2. Берілген мәліметтер деректің қай түріне жатады?
3. Үзіндіде қай тайпа атаулары саған таныс?

Тапсырма. Үзіндіде айтылған тайпа атауларын қазіргі кездегі ұлт атауларымен салыстырып, ұқсастықтары мен айырмашылықтарын тауып, Венн диаграммасына орналастыр.

Сөздіктегі тайпа атаулары

Қазіргі кездегі ұлт атаулары

Бұл тапсырманы бекіту үшін Венн диаграммасына сүйеніп, М. Қашқаридың «Диуани лұғат ит-түрк» сөздігі қай ұлттар үшін маңызды екенін сұрауға, тіпті эссе де жазғызуға болады.

Оқушының сөздік қорын дамыту үшін CLIL технологиясын қолдана отырып, дереккөздермен жұмыс жүргізудің маңызы зор.

Пәндік-тілдік тапсырма. Мысалы: «Қазақстан тарихы» пәні 7-сыныпта «Қытай және араб деректері түркілер туралы қандай ақпарат береді?» тақырыбы аясында көшпелілердің шаруашылық өмірінің ерекшеліктерін өздігінен зерттеу әлеуетін ашу үшін «Біліп жүр» айдарымен М. Қашқаридың сөздігінен үзінді беріледі [7; 34].

Біліп жүр

М. Қашқаридің «Диуани лұғат-ат-түрк» еңбегінде және араб-қыпшақ сөздіктерінде түріктердің балық аулайтын еңбек құралдарының терминдері берілген: ырғақ – қармақ, ожан – кішкене қайық, кеме (караб) – үлкен қайық деген сөздер келтірілген. Бұл деректерді Ертіс бойынан табылған археологиялық материалдар растайды.

Түріктер шөбі шүйгін жерлерді іздестіріп, бір жерде ұзақ тұрақтамайды. Бір жерден екінші жерге көшіп жүреді. Мыңдаған түйе, қой, сиыр асырайды. Жылқы мен түйені көп өсіреді. Жылқы етін сүйсініп жейді. Май және сүт өнімдері өте көп мөлшерде. Өсімдік майының орнына малдың майын пайдаланады. Қойдың тоң майын шам ретінде қолданады. Көшпелілер киіз үйде тұрады. Киіз үйді жүннен жасайды. Егістік алқаптары да өте көп. Күнделікті тұрмыста күріш, ет, балық жейді. Сүт, май, бал өте көп. Олар шарап ішпейді.

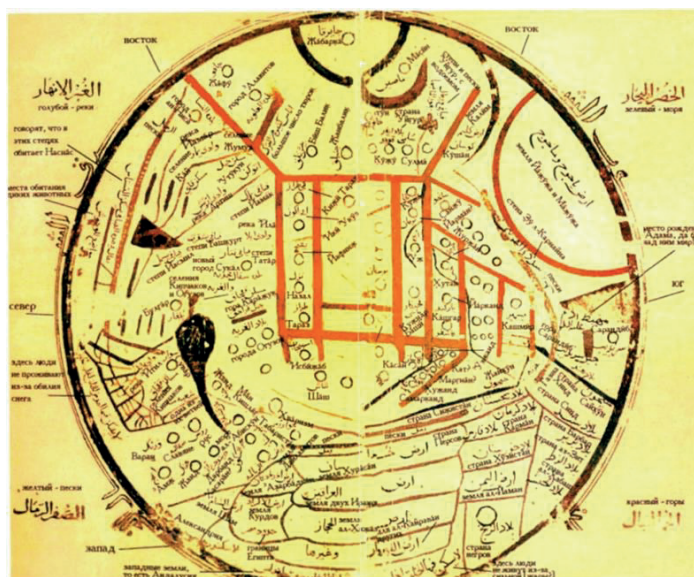
Әл-Идриси, XII ғасыр

Оқушы үзіндімен танысқаннан кейін түрлі тапсырмалар ұсынуға болады. Ол тапсырмалар оқушының тарихи шындыққа өздігінен көз жеткізумен қатар тілдік дағдыларын дамытып, сөздік қорын молайту мақсатын қамтуы керек. Мәселен, «Үзіндіден түріктердің қандай шаруашылықпен айналысқанына көз жеткіздің? Неліктен?» деген сұрақ қою арқылы оқушының пәндік білімін дамытса, «ХІ ғасырда «қармақ» сөзі қалай аталған?» немесе «Мәтіндегі қай сөздер архаизм болады? Неліктен?» деген сұрақтар тілдік дағдысын дамытуға септігін тигізеді.

Сол сияқты түпнұсқадағы атаулардың қазіргі кездегі атауларымен сәйкес келуі екі талай. Сондықтан да олардың морфологиялық, морфонологиялық айырмашылықтарына назар аудара отырып, талдау жасату оқушылардың грамматикалық дағдыларын дамытуға қолдау жасайды.

Пәндік тапсырма. М. Қашғаридың картасын түпдерек (primary data) ретінде беріп, талдату.

Еңбектегі картаның қазіргі стандартты карталардан айырмашылықтарын түсіндір.	
формасы	
тілі	
белгілері	
мазмұны	
түстерінің алуандылығы	
масштабы	

Бұл жерде арнайы тілдік тапсырма берілмесе де, жер-су атауларының сол кездегі нұсқасының ұқсастықтары мен айырмашылықтарын түпнұсқамен тарих тапсырмаларын орындау аясында аңғарады және өздігінен тұжырым жасауға, тілдік тұрғыдан қызығушылығын арттыруға септігін тигізеді.

Тілдік тапсырма. «Қазақстан тарихы» пәні 7-сыныпта «7.2.2.4 – түркі кезеңіндегі қоғамды бейнелеуде Махмұд Қашғари, Жүсіп Баласағұн және Қожа Ахмет Яссауи еңбектерінің тарихи құндылығын түсіндіру» деген оқу мақсатын жүзеге асыруға бағытталған «Әл-Фараби, М. Қашғари, Ж. Баласағұни және А. Ясауи еңбектерінің тарихи құндылығы неде?» деген зерттеу тақырыбы бойынша әрқайсысының еңбегінен үзінді беріледі.

«Менен ұлым, ақыл ап, жақсы жолға жаратқын,
Елдің дана ұлы боп, білімді таратқын.

Іске асығыс кіріспе, иінін біл тұрақты,
«Жағамын» деп асыққан өшіреді шырақты» [7; 59].

Бұл мақсатты жүзеге асыру барысында оқушы ғасырлар бойы маңызын жоймаған рухани құндылықтарды меңгереді. Осы құндылықтардың қазіргі кездегі маңыздылығын ашу үшін «Диуани лұғат ит-түрк» сөздігінде берілген 271 мақал-мәтелмен түрлі жұмыстар ұйымдастыру да мұғалімнің асқан шеберлігін қажет етеді. Мақал-мәтелдерді тақырып бойынша (ел бірлігі, жігітке тән қасиеттер, қарым-қатынас мәдениеті, әдептілік, т.т.) жіктеп, бүгінгі күннің өзекті мәселелерін шешу, адагершілік қасиеттің негізгі критерийлерін анықтау сияқты түрлі тапсырмалар ұйымдастыруға болады.

Ойымызды жинақтайтын болсақ, «Диуани лұғат ит-түрк» сөздігі рухани қазына ретінде өз маңызын жоймайды, ол – уақыт пен кеңістікке бағынбайтын құндылық. Мұғалім түпдеректермен (primary data) жұмысты ұйымдастыру арқылы уақыт пен кеңістікке шолу жасап, оқушының дерекпен жұмыс жасау сауаттылығы арттырып қана қоймай, ақазқтілінің табиғатын тереңнен түсініп, сөздік қорын дамыту бағытында жұмыс жүргізеді. Ең бастысы, тоқушы үпнұсқамен жұмыс істеу барысында түрлі тапсырмалар арқылы ұлттық рухани құндылықтарымыздың түрлі мәдениетпен ықпалдаспай тұрған саф қалпында танысып, өзін-өзі тәрбиелеуіне мүмкіндік береді, ұлттық рухын оянып, өз ұлтына деген мақтаныш сезімдері тереңдетеді.

Әдебиеттер тізімі

1. Орта білім беру ұйымдарында «Қазақстан тарихы» және «Дүниежүзі тарихы» пәндерін оқытудың тұжырымдамалық негіздері – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2022. – 120 б.
2. Шегенова З., Жанисов А. Проблемы и перспективы школьного исторического образования в условиях обновления содержания среднего образования // Открытая школа. – №3 (154). 2016 // http://www.open-school.kz/glavstr/tema_nomera/tema_nomera_154_4.htm
3. The National Curriculum for England. History. Key stages 1-3, 2008. - <https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-historyprogrammes-of-study>.
4. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Білім беру бағдарламасы – NIS-Programme. «Қазақстан тарихы» пәні бойынша оқу бағдарламасы. Негізгі мектеп (6-10 сынып). Нұр-Сұлтан, 2019 ж. – 56 б.
5. Marsh, D. Content and Language Integrated Learning: The European Dimension – Actions, Trends and Foresight Potential / D. Marsh. – OUP, 2002. – 204 б.
6. Махмұт Қашқари. Түрік сөздігі / аударған А.Қ.Егеубай. – Алматы: Хант, –1998. – Т.3 – 597 б. <https://kazneb.kz/ru/bookView/view?brId=1111062&simple=true>.
7. Қазақстан тарихы: 7-сыныпқа арналған оқулық. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2023. – 176 б.

Reference

1. Orta bilim berw uyımdarında «Qazaqstan tarixı» jäne «Düniejüzi tarixı» pänderin oqıtwdıñ tujırımdamalıq negizderi – Nur-Sultan: I.Altınсарin atındağı Ulttıq bilim akademiyası, 2022. – 120 b.
2. Şegenova Z., Janısov A. Problemi i perspektivi şkolnogo istoričeskogo obrazovaniya v wslovıyah obnovleniya soderjaniya srednego obrrazovaniya // Otkritaya şkola. - №3 (154). 2016 // http://www.open-school.kz/glavstr/tema_nomera/tema_nomera_154_4.htm

3. The National Curriculum for England. History. Key stages 1-3, 2008. - <https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-history-programme-of-study>.

4. «Nazarbaev Ziyatkerlik mektepteri» DBBU Bilim berw baǵdarlaması – NIS-Programme. «Qazaqstan tarixı» pāni boyınsha oqw baǵdarlaması. Negizgi mektep (6-10 sıñıp). Nur-Sultan, 2019 j. – 56 b.

5. Marsh, D. Content and Language Integrated Learning: The European Dimension – Actions, Trends and Foresight Potential / D. Marsh. – OUP, 2002. – 204 b.

6. Maxmut Qaşqari. Türik sözdigi / awdarǵan A.Q.Egewbay. – Almatı: Xant, –1998. – T.3 – 597 b. <https://kazneb.kz/ru/bookView/view?brId=1111062&simple=true>.

7. Qazaqstan tarixı: 7-sıñıpqa arnalǵan oqwlıq. – Astana: «Nazarbaev Ziyatkerlik mektepteri» DBBU, 2023. – 176 b.

Zh.B. Kazhygalieva, A.E. Ongarbayeva, Zh.B. Kdyralieva

SEAO «Nazarbayev Intellectual Schools», Almaty, Kazakhstan

(E-mail: Kazhigaliyeva_zh@cep.nis.edu.kz)

The possibility of studying the dictionary «Divani Lugat It-Türk» using the CLIL technology in the history lesson

Abstract. The article explores the significance of using historical sources in teaching the history of Kazakhstan, with a focus on the conceptual foundations outlined in state standards. These standards aim to develop students' critical thinking and analytical skills. The article discusses the teaching methods employed in Nazarbayev Intellectual Schools, including CLIL, which integrates language and subject teaching. A particular emphasis is placed on working with authentic materials, such as Mahmut Kashgari's «Divani Lugat it-Türk.» The importance of adapting materials to students' language proficiency levels is highlighted, as this fosters a deeper understanding of the historical context and enhances language skills. The authors emphasize that engaging with the «Divani Lugat it-Türk» dictionary will cultivate respect for national values and increase students' interest in and appreciation for the history of their nation.

Key words: history, source, original, CLIL technology, subject-linguistic approach.

Ж.Б. Кажигалиева, А.Е. Онгарбаева, Ж.Б. Кдыралиева

АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Алматы, Казахстан

(E-mail: Kazhigaliyeva_zh@cep.nis.edu.kz)

Возможность изучения словаря «Дивани Лугат Ит-Тюрк» с использованием технологии CLIL на уроке истории

Аннотация. В статье исследуется значение использования исторических источников в преподавании и в статье рассматривается значение использования исторических источников в преподавании истории Казахстана с акцентом на концептуальные основы, изложенные в государственных стандартах. Эти стандарты направлены на развитие критического мышления и аналитических навыков учащихся. В статье обсуждаются методы обучения, используемые в Назарбаев Интеллектуальных школах, включая CLIL, который интегрирует языковое и предметное обучение. Особое внимание уделяется работе с аутентичными материалами, такими как «Дивани лугат ит-түрк» Махмута Кашгари. Подчеркивается важность адаптации материалов к уровню владения языком учащихся, поскольку это способствует более глубокому пониманию исторического

контекста и улучшает языковые навыки. Авторы подчеркивают, что работа со словарем «Divani Lugat it-Turk» будет воспитывать уважение к национальным ценностям и повышать интерес и признательность учащихся к истории своего народа.

Ключевые слова: история, источник, оригинал, технология CLIL, предметно-лингвистический подход

Авторлар туралы мәлімет:

Қажығалиева Ж.Б. – «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, Алматы, Қазақстан, ORCID: 0009-0003-7173-6971

Оңғарбаева А.Е. – «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, Алматы, Қазақстан.

Қдыралиева Ж.Б. – «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, Алматы, Қазақстан.

Information about authors:

Kazhygalieva Zh.B. – SEAO «Nazarbayev Intellectual Schools», Almaty, Kazakhstan, ORCID: 0009-0003-7173-6971

Ongarbayeva A.E. – SEAO «Nazarbayev Intellectual Schools», Almaty, Kazakhstan.

Kdyralieva Zh.B. – SEAO «Nazarbayev Intellectual Schools», Almaty, Kazakhstan.

Сведения об авторах:

Кажигалиева Ж.Б. – АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Алматы, Казахстан, ORCID: 0009-0003-7173-6971

Онгарбаева А.Е. – АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Алматы, Казахстан.

Қдыралиева Ж.Б. – АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», Алматы, Казахстан.